

Аспекти на вътрешната политика на Р.България в областта на намаляване на риска и последиците от бедствия с природен и технологичен характер

Стефко Бурджиев

Policy for ensuring the safety: *Under a policy of ensuring the safety of the population and territories in terms of the potential occurrence of disasters (safety policy disaster) means the bodies of state power and government, with jurisdiction to resolve issues of protection of population and territories from disasters.*

Key words: *Policy for risk reduction, natural and manmade and disaster, reducing the risk, vulnerability, mitigation.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В съответствие с разпоредбите на Закона за защита при бедствия (ЗЗБ)[4], една от основните функции на държавата и частност на Министерството на вътрешните работи е разработването на предложения за формиране основите на единната държавна политика в областта на намаляването на риска от природните и предизвикани от човека бедствия, предотвратяването и ликвидирането на последициите от тях.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Под политика на осигуряване безопасността на населението и териториите в условията на евентуално възникване на бедствия (политика на безопасност от бедствия) се разбира дейността на органите на държавната власт и на държавното управление, в чиито правомощия влиза решаването на въпросите за защита на населението и териториите от бедствия.[2]

Понастоящем тази дейност се осъществява в две направления – **предотвратяване и ликвидиране на бедствия.**

Политиката за предотвратяване на бедствия може да бъде подробно разгледана в две направления:

- Политика на предотвратяване на бедствия, насочена към намаляване на риска от източниците на бедствия (“източник-ориентирана политика”);

- Политика на предотвратяване на бедствия, ориентирана към намаляване на последиците от бедствия върху хората и територията (“въздействие-ориентирана политика”).

Целта на политиката на предотвратяване на бедствия, ориентиране към намаляване на риска от източници на бедствия (“**източник-ориентирана политика**”), съгласно формулираната концепция на политика в областта на защита на населението и териториите от бедствия **е намаляването на риска от потенциалните източници на бедствия с помощта на внедряване в този източник на инженерни системи за безопасност и/или на мерки от организационен характер.**[3] При това се предполага, че не се предприема дейност за повишаване равнището на защита на населението и на териториите в рамките на политиката за предпазване от бедствия, насочена към намаляване на последиците от бедствия (в рамките на “**въздействие-ориентирана политика**”). При тези условия индикатори на равнището на безопасност са **степенна на надеждност и ефективност на инженерните системи за безопасност и мерките от организационен характер**, използвани в процеса на стопанската дейност, **както и равнището на подготовка на персонала**, който участва в тази дейност.

Финансовата и юридическа отговорност за осигуряване **безопасността на персонала, участващ в стопанската дейност, и на населението**, постоянно живеещо и временно намиращо се на територията близо до източници на опасността, присъщи на тази дейност, **в случай на реализиране на бедствия носи организацията, която осъществява този вид дейност.**

Основен елемент на тази политика е механизмът на управление на риска, в рамките, на който регулиращият орган предявява искания пред експлоатиращата организация постоянно да се стреми към намаляване на риска до такова ниско равнище, което е разумно и постижимо.

Целта на политиката на предотвратяване на бедствия, насочена към намаляване на последиците от тяхното въздействие върху хората и територията (**“въздействие-ориентирана политика”**), съгласно формулираната концепция на политиката по защита на населението и териториите от **бедствия е своевременното намаляване на последиците от евентуални бедствия с помощта на планирано земеползване на територията, където са разположени източници на бедствия, разработването на аварийни планове за оперативно реагиране и ликвидиране последиците от бедствия, издигане нивото на информираност на населението относно рисковете от бедствия и мерките за тяхното намаляване.**

При това се предполага, че не е предприемана каквато и да е дейност за издигане равнището на защита на населението и териториите в рамките на политиката за предотвратяване на бедствия, насочена към намаляване на риска от бедствия (в рамките на “източник-ориентирана политика”). При тези условия индикатор на равнището на безопасност са **показателите за здравословното състояние на населението и качеството на природната и социална среда в района, където са разположени източниците на бедствия.**

Процесът на **управление (регулиране)** на риска с цел намаляване последиците се отнася към процеса на **намаляване на риска** за населението, който е обусловен от техногенни, природни и природно-технологични източници на бедствия или от евентуалното използване на съвременни средства за поразяване, от едни или други нежелателни несанкционирани действия от страна на престъпни елементи сред населението, от социални и икономически кризи.

Реализирането на целта **“намаляване на последиците от бедствия”** е насочено към **осигуряване на безопасното развитие на земеползването** в района, където са разположени изброените източници на бедствия, или в района, който е въввлечен в подобни ситуации, които могат да предизвикат бедствия.

Съответно финансовата и юридическа отговорност за осигуряване безопасността на населението, което постоянно живее или временно се намира на територията близо до източниците на бедствия, **носят организацията, които вземат решения за развитие на дейността си върху територията, където се намират източници на евентуални бедствия (местните органи на изпълнителната власт)**, за които консултантът играе ролята на помощен орган.

За практическата реализация на ролята на консултанта регулиращият орган разработва и внедрява критерии за пределно допустимо и пренебрежимо равнище на индивидуален и социален риск, въз основа на които той осъществява своята консултационна дейност в дадената сфера. Тези критерии (нормативи за **ПДР** и пределно пренебрежимо равнище (**ППР**), поради причини, посочени по-долу, ще се отличават количествено от значенията на аналогичните критерии, установени за регулиране на риска с цел неговото намаляване.

Намаляването на риска и последиците от бедствия от природен и технологичен характер следва **да включи комплекс от мероприятия по шест СТРАТЕГИЧЕСКИ направления:**

1. Разработване и реализация на система от мерки за откриване на опасностите и комплексен анализ на риска.

2. Разработване и реализация на система от мерки за прогнозирането и мониторирането на риска от бедствия.

3. Развитие на система на информационно осигуряване на управлението на риска от бедствия.

4. Разработване и въвеждане в действие на системата за държавно регулиране в областта на намаляване на рисковете и намаляване на последиците от бедствия.

5. Разработване и реализация на системата от мерки за намаляване на рисковете и последиците от бедствия от природен и технологичен характер и за защита на населението и териториите.

6. Разработване и реализиране на система от мерки за подготовка на населението и на специалистите за действия по предотвратяване и ликвидиране последиците от бедствия, за развитие на методичната и материално-техническата база на тази подготовка.

Въз основа на предложената концепция могат да бъдат формулирани и степенувани целите на държавната стратегия в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия.

При формирането целите на държавната стратегия трябва да бъдат спазени СЛЕДНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ:

Изискване 1. Ориентиране към висши национални жизнено важни интереси.

Изискване 2. Системен подход към стратегията.

Изискване 3. Цялостност на държавната стратегия.

Изискване 4. Йерархично подреждане на целите на държавната стратегия.

Изискване 5. Динамичност на държавната стратегия.

Изискване 6. Единство на критериите за безопасност и допустимия риск.

Изискване 7. Единство в терминологията.

Спазването на тези изисквания при разработването на държавната стратегия е насочено към осигуряването на *единно и адекватно разбиране на условията за осигуряване на социално-икономическа безопасност на населението и околната среда по отношение на бедствия с всякакъв произход.*

Главната цел на държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия е *максималното намаляване на човешките жертви, щетите върху здравето на населението, околната среда, културното наследство и стопанските обекти при бедствия.*

Главната цел на държавната стратегия се подразделя на следните основни подцели:

1. Подцел „Анализ на висшите национални жизнено важни интереси в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия“;

2. Подцел “Идентификация и мониторинг на заплахите и опасностите”;

3. Подцел “Оценка и анализ на риска”;

4. Подцел “Управление на риска”;

5. Подцел “Информационно осигуряване на процеса на анализиране и управление на риска”;

6. Подцел “Защита на населението и природната среда”;

7. Подцел “Образование и възпитание на населението и професионалисти в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия”.

Основни задачи на стратегията са:

Задача 1. Да се съсредоточи вниманието на държавните структури от всички равнища, на предприемачите и обществените организации за необходимостта от изграждане на национално партньорство в поддържането на безопасно развитие на обществото и държавата, за необходимостта от осигуряване на висшите национални жизнено важни интереси в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия.

Задача 2. Да се консолидират силите и средствата на обществото и държавата за осигуряване на висшите национални жизнено важни интереси в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия.

Задача 3. Да се осигури държавен контрол за състоянието на природната, технологичната и екологичната безопасност за своевременното намаляване на рисковете и последиците от бедствия.

Задача 4. Да се осигури организацията на защитата на населението и природната среда от бедствия и намаляване на последиците от тях.

Задача 5. Да се разработят действени мерки за управление на риска и оценка на ефективността на взетите решения в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия.

Задача 6. Да се осигури подготовката на специалисти от средните специални и висшите учебни заведения в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия.

Задача 7. Да се осигури образованието и възпитанието на населението в областта на намаляване на рисковете и последиците от бедствия, а така също за своевременното информиране за средствата и методите на защита.

Държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия е съвкупност от действия, които са необходими и достатъчни за постигане на поставените цели.

Бедствията и аварията, по своята природа са случайни, притежават голям степен на неопределеност и непредсказуемост. Това определя принципа на краткосрочност на прогнозите и значителната роля на човека, който взема решенията в процеса на предотвратяване и ликвидиране последиците от бедствия, **независимо дали е обикновен спасител или ръководител на министерство.** Затова в **основата на държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия трябва да залегнат съвкупността от действия, принципи, които образуват цялостна система,** които преди всичко определят приоритетите на действията и това, което не трябва да се прави при никакви обстоятелства (ограничителни условия). т.е. **принципите** на държавната стратегия трябва да определят **условията** за постигане на тези цели.

При реализирането на държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия [1] трябва да се спазват следните ОСНОВНИ принципи:

Принцип 1 - Стратегическа цел на държавната политика в областта на намаляване на рисковете – това е **минимизиране на човешките жертви** при бедствия (*принцип на висш приоритет – човешкия живот*).

Принцип 2. Тактическа цел на държавната политика в областта на намаляване на рисковете – **минимизиране щетите върху здравето на хората,** попаднали под действие на бедствия (*принцип за приоритета на човешкото здраве*).

Принцип 3. Държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия трябва да се базира на **минимизация на увреждащото въздействие върху околната природна среда** (*принцип на екологичния императив*).

Принцип 4. Държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия трябва да се гради върху **минимизиране на щетите върху културното наследство** на нацията (*принцип за защита на културното наследство*).

Принцип 5. Управлението на държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия и минимизиране на икономическите щети за стопанските обекти трябва да се гради с оглед на **баланса на загуби/изгоди** и рискове (*водещ принцип е оптимизация на загубите*).

Принцип 6. Управлението на държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия трябва да се гради **с оглед на регионалните особености** (*принцип на регионалния императив*).

Принцип 7. Основните мероприятия за реализиране на държавната стратегия за намаляване на риска и на последиците от бедствия трябва **да се извършват на местно ниво**, а отговорността за тяхното провеждане трябва да пада върху местните органи на властта (*принцип на локалното реагиране*).

Принцип 8. Държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия трябва да се гради върху **съчетаване на интересите и разпределяне на отговорностите между националното, регионалното и местното** равнища, между държавните органи, частните предприемачи и неправителствените обществени организации (*принцип на националната консолидация*).

Принцип 9. Идентификацията, диагностиката, мониторингът и оценката на рисковете и последващото прогнозиране и предотвратяване на бедствия трябва **да лежат в основата на всички мероприятия за реализиране на държавната стратегия** за намаляване на рисковете и последиците от бедствия (*принцип на приоритета на профилактика и предотвратяване на бедствия*).

Принцип 10. Държавната стратегия за намаляване на рисковете и последиците от бедствия трябва да се гради върху **признаването правото на отделните хора и организации съзнателно да рискуват**, като живеят и развиват дейност в места с повишена опасност и самостоятелно да носят отговорност за право на собствен избор, ако това не засяга правата на други хора (*принцип на съзнателния избор на риска*).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, основните елементи на държавната стратегия определят не само нейната структура, но и функционално осигуряват стабилност при нейната реализация, и в съответствие с гореизложените принципи трябва да включват: **определяне на механизма на реализиране на стратегията, как тя трябва да осъществява тези цели; определяне на критериите за реализирането на стратегията; посочване на основните етапи на реализиране на стратегията и на нейните особености; определяне на приоритетите на всеки етап на реализирането ѝ; определяне на насоките за реализация на стратегията на всеки етап, определяне на механизмите за вземане на решения по време на бедствия и определяне на основните методи за оценка на ефективността на взетите решения относно тях.**

ЛИТЕРАТУРА

[1] В.Шаламанов и колектив, Изследване за анализ и оценка на системата за защита на населението и реагиране при извънредни ситуации, НКС при ПКЗНБАК – ЦИНСО-БАН, С, 2004.

[2] Х.Драганов, Управление на риска, изд. " С. ", 2003.

[3] Концепция за национална сигурност на Република България, С., 1998.

[4] Закон за защита при бедствия, бр. 102 на ДВ, С., 2006.

За контакти:

д-р инж. Стефко Бурджиев, тел.: 082-812 223, e-mail: s.burdzhiev@gmail.com

Докладът е рецензиран.